

Premišljevanje

narave in previdnosti božje v nji.

Poslovenil Mihael Verne.

Koristnost mraza gledé zdravja.

Ob ojtrem zimskem mrazu je navada, da ljudje druge letne čase močno povzdigujejo; zoper mraz pa tožijo. Spomlad, poletje in jesen, dasiravno se ob svojem času po vrednosti ne cenijo, dokler se njih dobrote uživajo, se sedaj silno hvalijo. Tak pa je že človek navadno, da dobrega ne ceni, dokler ga ima, temuč njegovo vrednost še le takrat spozná, ko mu je vzeta bila.

Al so pa res uniletni časi edini naše hvale vredni? Al je zima zares sovražnica veselja, protivnica zdravja našega? Da resnico prav spoznamo, dajmo premisliti brez vse enostranosti, kakšne koristi nam podeluje zimski čas gledé našega zdravja.

Spomlad in jesen ste zastran večidel naglih sprememb vremena za zdravje nevarna letna časa. Prašajmo zdravnike in povedali nam bojo, da spomladi in jeseni se rado množi število bolnikov, — prašajmo kmetovavce in živinozdravnike, in tudi oni nam bojo odgovorili, da dokaj je boleznin, ki so tako rekoč lastne spomladanskemu in jesenskemu času. Poleti je zrak zlo stanšan poln puhov, ki so dostikrat že pokvarjeni, ali saj k gnjilini nagnjeni. Poletje je čas, v katerem se človek, zlasti ako so noči hladne, nar ložej prehladi, kar potem mnogo hudih in smertnih boleznin napravi. Zima, to je, suha, merzla, prava zima je vsih teh škodljivih nasledkov prosta. Čisti zrak odvraca veliko nar strašnejših boleznin, ki scer izvirajo iz spridenega, in mraz konča ali popolnoma mnoge dolgoterpeče bolezni in kuge, ki so razsajale poleti in v jeseni, ali jih saj začasno zatara. Zmerno puhtenje kože zljajša teló poletinske teže, sčisti kri in stori, da človek raji je in dobro prekuhuje vžiti živež. Čist in kislica poln zrak razveseli serce. Mraz stisne goste, terdne dele telesa skup, ki so poleti vsi ohlapnjeni bili, in tako močno krepča celi život. Kako težavna nam je huda poletna vročina! Kako trudno in leno postane teló, če se človek v prostem zraku dolgo mudí, in, tako rêci, breme soparnega ohlipa nosi! Kako željno pričakujemo hlada noči, da se zopet okrepča naše teló. Teh neugodnost nimajo jasni zimski dnevi. Človek čuti neko posebno nagnjenje k gibanju in veselju, in neko prijetno lahkoto v vsih udih. Mraz nas sili k hitrejšemu gibanju, da se mali neprijetni občutek mraza spremeni v toliko prijetniši čutlej gorkote.

V tvoji moči je tedaj, bravec moj, si zdravje in veselje pospeševati tudi pozimi. Stvarnik je tudi ta letni čas za tvoje blagostanje skerbel, in narmodrejše naprave naredil, s katerimi se sreča njegovih stvari lahko ohrani in pomnoži. Če nisi pozimi tako zdrav in vesel, ko v drugih letnih časih, si tega dostikrat sam kriv. Znabiti da čas v lenobi tratiš, — znabiti da si v vročih izbah zapert, in nikdar blazega hlada zimskega zraka ne občutiš, — znabiti da je tvoje serce polno žalosti in skerbí za prihodnost, — znabiti da si nezmernosti v jédi in pijači udan, ali pa da si o poletnih dnéh svoje zdravje razdjal, česar neugodne nasledke sedaj čutiš. Kako zdrav, kako vesel bi bil lahko človek, ko bi vselej živel naravno in življenje svoje tako napravil, da bi se vedno delo s počitkom, resnoba z veseljem verstila!

Le sivi starček, čigar kri se je že ohladila in čigar čutnice so že omedléle, nam bi utegnili hvalo zimskega časa podreti, ker njemu mraz več ne tekne, — žubelje življenja že vgasuje. Al, kdor je vžival že veliko veliko let vse prijetnosti sveta, ki jih daruje mili Stvarnik vsem stvarém svojim, se smé tak pritožiti, če

kolo življenja njegovega se še začenja počasi gibati? Kar starčku ne daje več lastni život, mu nadomestuje gorkeji obleka in zakurjena hišica.

O Noriku in Noreji.

Spisal Davorin Terstenjak.

Pervi članek.

§. 6. Poljo- in rokodelstvo, obertnost in umetnosti Norika.

(Dalje.)

Če životopis sv. Severina ¹⁾ pazljivo prebiramo, se prepričamo, da je poljodelstvo in vertnarstvo v Noriku na veliki stopnji bilo. Razun poljodelstva in vinoreje so se Noričani tudi pečali z ribljenjem in dunajski krap je bil veliko od Rimljanov čislán ²⁾. Tudi živinoreja je bila v lepem cvetu in travonosne planine noriške celo za njo prikladne. Imenitno je čuti, kar Plini ³⁾ od vpreganja volov v teh pokrajinah pravi, da so namreč planičarji za glavo vprežali vole ne pa za vrat „capite non cervice junctis“. Tako še vpregajo Korošci današnji dan govejo živino.

Še drugo znamenito besedo najdem pri Kolumellu ⁴⁾, da so se krave planinske velele „ceve“. Ta beseda je za slavensko jeziko- in basnoslovje neskončno važna. Priime Živatovo je tudi bilo Kala, Mahakala, in to ime je tudi vol, buvol, na katerem je Živa jezdil ⁵⁾. Kala, sakala ⁶⁾ pomeni v sanskritu sanus, slovenski cel, koroški cev, ceva, cevo, ker je pri Korošcih $l = v$. Poznamenje vola Živatovega so Slaveni, kateri so vse svoje bogočastje od Indov prejeli, tudi na govejo živino — vole in krave — prenesli, zato se pri Slovaci še velí vol kajla ⁷⁾, pri noriških Slovenci pa ceva = cela. V tej besedi imajo mesta Venetov Celina in Noričanov Cele, Celeja, katero Plini še piše Caleia, kakor zemljopisec Forbiger ⁸⁾ terdi, in pa mesto Celovec svoj temelj. Zdaj tedaj nahajamo vse imena volov, bikov in krav, ktere so v Živatovem častju bile navadne, na primer: Muri Murček = bik, kamura čerkasta krava (sanskritski kam krava), Kala, Kajla, Cela, Ceva, Pashu — Apen, to je, živine oče „pecoris progenitor“, pater, Japa Nundi Manda, Dharma Dherma, Terma, termast, Termavec, Terjavec, Terbavec, terkslj, terc, tor, tur, Bassa, Basana, Bavan, bis, bison, — primeri tudi štajersko bosman, kolač, kateri se peče pri ženitninah in gostovanjih, in na kterega se vse hišne živali: bik, krava, kureta itd. nastavlja v zaznamek gospodarskega življenja. Vol in krava pa sta po indiškem bogočastju bila zaznamek vsega dobrega, zato nahajamo v indiškem basnoslovju, da le bele — dobre strani Živata in Žive te živali za znamnje imate. Po dobri strani je Živa — Bhavany tudi boginja zdravja ⁹⁾, in čudovitno je, da pomén drav cerkvenoslovenski, in zdrav novoslovenski, cel, celiti, se vjemata z pomenom Kala in Dharma ¹⁰⁾. Kala je korenika našega cel, celiti, kar v cerkveno-slovensčini zmiraj pomeni heilen, in dharma od dhar ali dhru, firmum esse, fixum esse, slovenski drav, zdrav. Tu-

¹⁾ Eugippus in vita S. Severini Sect. IV. — ²⁾ Cassiodor Variar. Lib. XII. ep. IV. — ³⁾ Plini H. N. VIII. 45. —

⁴⁾ Collumella de re rustica IV. 24. Besede njegove se glasijo takole: „Melius in hos usus alpinae vaccae probantur, quas ejus regionis incolae Cevae appellant, ea sunt humilis staturae lacte abundantes“. — ⁵⁾ Anquetil Voyag. pag. 242. — ⁶⁾ Bopp Glosse sansk. sub voce. — ⁷⁾ Bernolak Slov. II. 862. — ⁸⁾ Forbiger Handb. der alt. Geogr. p. 317. — ⁹⁾ Dr. Vollmer Myth. Lex. 277. — ¹⁰⁾ Dr. Miklosić Radices ling. paleoslov. str. 24. in 104.